

OM RUIMTE VOOR DE NAAM VAN GOD, HIER IN ONS MIDDEN

December 2016

(Uit een gedachtenwisseling op internet.)

“Bedankt, André, dat je aandacht vraagt voor deze zeer merkwaardige verschuiving in de officiële opvatting over de sacramenten. Deze ontmoetingen met de Eeuwige en Zijn geliefd Kind zijn inderdaad tot “hanteerbare dingen” gemaakt.

Hoe kan de Godsontmoeting hanteerbaar gemaakt worden? God, gevangen in de gouden kooi van kerkelijke – dus menselijke – regelgeving!

De officiële kerk heeft die macht niet, omdat die macht onmogelijk is. Hier geldt voor mij de uitspraak van Jezus Christus zelf: “Waar twee of drie in mijn Naam aanwezig zijn, ben ik in hun midden”. Dat heet “REALIS PRESENTIA”: werkelijke aanwezigheid.

En of dat nu gebeurt rond gluten- of glutenvrij brood, rond rijst en thee, rond koffie met een koekje is dan niet echt belangrijk meer. Ook niet, als een vrouw gevraagd wordt om de voorganger te zijn.

Toen ik dit idee ooit lanceerde in een vergadering met pastores, riep de priester-voorzitter vol afgrijzen: “maar wie maakt dan nog uit, of het geldig is?” Ik antwoordde spontaan: “God, want die maakt uit, of Hij werkelijk aanwezig komt. Bovendien is God alomtegenwoordig, dus altijd aanwezig”. Er viel een pijnlijke stilte.

Allah hu akbar; Deus omnium maior; God is grootser. Hij is niet te vangen in de gouden kooi van de kerkelijke regelgeving. De Bijbel zelf geeft als voorbeeld de Wind, de Spirit. Ook die kan je niet vangen en opsluiten in regelgeving.

Bedankt, en goede wensen.

Je confrater

Leo Raph. A. de Jong o.p.

Website Dominicanen, 26 nov. 2016.

“Jezus Christus predikte het Rijk Gods, maar wij hebben er heel snel een kerk van gemaakt. En dat is niet hetzelfde”.

Het kan blijkbaar niet anders. Iedere idealistische Godsdienstige beweging groeit uit tot een – of meerdere – organisaties, tot “kerken”. Met direct de opkomst van een hiërarchie: een rangorde van machten, minder machten en onmachten. In dat proces kunnen fundamentele zaken wel eens totaal anders uitpakken, dan oorspronkelijk bedoeld is. In het sublieme hoogtepunt van zijn leven trok Jezus zijn bovenkleed uit, deed een linnen doek voor, en ging de voeten van zijn vrienden wassen.

“Begrijpen jullie, wat ik gedaan heb? Jullie noemen mij Leraar en Heer, en je hebt gelijk, want dat ben ik. Welnu, als ik, de Heer en Leraar, jullie de voeten wast, dan behoren ook jullie elkaar de voeten te wassen. Ik heb u een voorbeeld gegeven, opdat jullie zullen doen zoals ik gedaan heb”. (Joh. 13,3-15)

Ik vind dit zo'n indrukwekkend gegeven: God-in-menselijke-verschijning gaat voor mij op de knieën om mij zoiets simpels als een paar frisse voeten te bezorgen. (Jezus noemde hier uitdrukkelijk de naam: “Heer” – Adonai – de aanduiding van de Eeuwige.)

God is hier ten voeten uit zijn Hebreeuwse naam: JHWH: IK-BEN-ER-VOOR-JOU. Maar al snel in de geschiedenis hebben paus en bisschoppen er heel vaak van gemaakt, dat zij niet onze voeten, maar onze oren menen te mogen wassen! En dat is bepaald niet hetzelfde.

Hoe is het om gelovig om te gaan met het merkwaardige natuurverschijnsel, dat op de vraag: “Hoort, hoe God met mensen omgaat”¹⁾, als antwoord gegeven wordt: “Via de kerk”. En zelfs soms met de dogmatische aanvulling: “Door de kerk alleen”.(Extra ecclesiam nulla salus) Je moet wel durven om zo arrogant met God om te gaan!²⁾

Het dienende karakter van de God van Jezus Christus is hiermee geworden tot een Godsdienstige alleenheerschappij, en latere

theologen en concilies zullen hun uiterste best moeten doen om deze ontzaglijke dogmatische klip te omzeilen. En vaak doen ze dat heel ingenieus!(Vaticanum II)3)

Maar wat een binnenkerkelijk gedoe! Wordt het leven – ook het geloofsleven – in onze wereld daar iets beter van?! Is dit de Weg, die Jezus Christus bedoelde? Dus laat ik dit alles eens proberen los te laten en opnieuw beginnen met denken over God en Godsdienst. Ik weet het: dat is feitelijk onmogelijk, want ik ben al meer dan tachtig jaar gedrenkt in een bepaalde manier van denken en voelen: de Rooms katholieke manier. Maar daarom is het juist leuk om het toch eens te proberen.

Lege Ruimte en Ruime leegte.

“Voor ons is het niets altijd een gebrek aan zijn, een negatief concept. In het oosten wordt die leegte altijd heel anders gedacht en ervaren. Vanuit de boeddhistische zijnsleer is leegte dat wat alles bindt. Het begrip “ma” is daar de uitdrukking van. We zijn per definitie verbonden, net als in de virtuele wereld van de sociale media.”(Henk Oosterling.)4)

Al direct moet ik hier aantekenen, dat Henk Oosterling blijkbaar de Europese mystici niet (goed) kent, want dan zou hij weten, dat die “niets-ervaring” als fundamentele verbondenheid tussen alles en ieder, die bestaat en leeft, wel degelijk bekend en door hen geaccepteerd werd. Bij Johannes van het Kruis is het idee van “Nada”- niets – een van de fundamentele van zijn religieus aanvoelen. En ook in het Middeleeuwse mystieke geschrift “The cloud of unknowing”, en in de preken van Meister Eckhart o.p. is dat concept van Leegte als gemeenschappelijke vorm te herkennen. Uitgaan van de leegte, van het niet-weten. De titel van het boek van Henk Oosterling geeft dit weer: “Waar geen wil is, is een weg”. Meister Eckhart o.p, zou verrast opkijken, als hij deze titel hoorde! Mijmerend over deze uitspraak komen bij mij de volgende gedachten op.

“Ik heb in de werkelijkheid een gat ontdekt, waarin God – als Hij zou bestaan – goed zou passen”. (Frans Kellendonk)

Wat is dat: de werkelijkheid? Dat wat gegeven is; dat wat er in welke vorm dan ook is; dat wat mij insluit en omsluit en waar ik een onlosmakelijk deel van uitmaak; dat waarmee ik totaal verbonden ben en waarvan ik totaal afhankelijk ben; dat wat er is.

Hiermee wordt duidelijk, dat de constructie van objectiviteit, van: “ik, los van en tegenover de werkelijkheid”, een constructie is, die het meest wezenlijke van de werkelijkheid buiten haakjes plaatst, namelijk, dat ik niet “objectief” ben – tegenover de werkelijkheid staande – hoe ontzaglijk veel deze constructie ons ook aan kennis en macht heeft opgeleverd; maar dat ik “subjectief” ben: met handen en voeten, met hoofd en hart, met denken en voelen, onlosmakelijk verbonden met diezelfde werkelijkheid, die ik afstandelijk-objectief meen te kunnen bestuderen.

Ik leg mijn denkpatronen als een scherm op de werkelijkheid en durf daarna te beweren, dat de werkelijkheid niets anders is dan wat mijn scherm mij laat zien. We menen, dat iets “wetenschappelijk bewezen” moet zijn; anders is het niet waar. Als we de beperktheid van onze benadering van de werkelijkheid niet vergeten, geeft de objectief-wetenschappelijke methode ons veel begrip – veel greep – op de werkelijkheid, en dat is heel waardevol. Maar als wij vergeten, dat wij een onderdeel zijn van dezelfde werkelijkheid, dan lopen wij het risico vernietigd te worden in een milieucrisis. Want met de werkelijkheid-zoals-wij-die-behandelen behandelen wij ook onszelf als deel van diezelfde werkelijkheid.

De werkelijkheid is dus als de oceaan in en achter al ons kennen en ontdekken. Zij is als een onmetelijke zee, waarvan wij kleine stukjes indammen en gebruiksklaar maken. Maar staande op iedere nieuwe dijk kijken wij uit over dezelfde onmetelijkheid, die daarmee onze nieuwsgierigheid blijft prikkelen en tot verder zoeken blijft uitdagen. Hoe ver voert de weg, die ons steeds verder die werkelijkheid in voert? Is er ooit een einde aan? Hebben we ooit de gehele werkelijkheid “onder de knie”? Omdat de werkelijkheid zich steeds blijft ontwikkelen, zal ook het navorsen wel oneindig zijn. Dus nooit geheel te begrijpen, nooit in de greep van onze kennis te vatten.

De werkelijkheid is en blijft een geheim, een mysterie, een niet in te vullen open ruime leegte in onze geest. Zij is “no-thing”: niet een te bevatten ding, dat wel onderdeel is van de werkelijkheid, maar er niet mee samenvalt. Zij is de eenheid, die alle verdeeldheid van mensen en dingen omvat. Zij is de totale verbondenheid, zij is het zijn van de zijnden. Zij is: IK BEN DIE IK BEN”. De oeroude naam klinkt op, die de bijbel – bij gebrek aan beter – voor God gebruikt: JHWH: IK BEN. Maar die God zal dus altijd “NO-THING” zijn, niet een van de vele dingen, niet naast of tegenover de werkelijkheid. Dit inzicht was tenminste al rond 1300 aan mystici bekend. Zo schreef Meister Eckhart o.p.

(Over Genesis 1.) Het zijn is God.....Dus als God niet is, is er niets.....God werkt alles, wat Hij schept, werkt en doet, in Zichzelf. Want wat buiten God is en buiten God wordt, is en wordt buiten het zijn. Ja, dan wordt het absoluut niet, want het zijn is de grens van alle worden.....het is dus een verkeerde voorstelling, alsof God de geschapen dingen buiten Zichzelf gezet had in een soort van onbegrensde leegte.

God riep de dingen uit het niets: uit het niet-zijn, tot het zijn, dat zij in Hem vinden. Waar zouden de schepselen kunnen zijn, als ze niet in het zijn, als oergrond, zouden zijn?Buiten het zijn kan er niets zijn.....Hij heeft dus alles In den beginne"geschapen, want in Zichzelf, in het in den beginne"zelf.(Alles is in God: NU)

God heeft alles zo geschapen, dat Hij niet met scheppen opgehouden is, maar dat Hij altijd door schept en tot scheppen komt.

(Opus tripartitum.)

Volgens Meister Eckhart o.p. is het feit, dat ik hier ademend achter mijn computer zit en nadenk over de volgende zin voor dit artikel; het feit, dat de boom voor mijn raam nu kaal is, maar alweer knoppen draagt voor de komende lente; het feit, dat er een grauwe gans overvliegt, dat ik een meeuw hoor krijsen; het feit, dat ik kinderen hoor spelen; dat al die feiten het scheppende werk zijn van de Eeuwige, hier en nu. Hij schenkt alles en iedereen bestaan en leven, hier en nu.

Alle werkelijkheid is een geschonken genade, een liefdevolle glimlach van God, die ons in het bestaan houdt. “Tout est grâce”, schreef Thérèse van Lisieux in haar niet bepaald gemakkelijke leven. Ook Etty Hillesum geloofde in die richting. Ik zou willen, dat niet alleen mijn verstand hierop “ja” probeerde te zeggen, maar ook mijn hart

“Abyssus abyssum invocat”: de afgrond van het niet-weten nodigt de afgrond van de Onnoembaar Mystérieuze binnen.

(Johannes Tauler o.p.)5)

Allemaal mooi en aardig, maar wat moet ik aan met de werkelijkheid van de negatieve leegte? Met ongeluk, ziekte, dood, wanhoop, oorlog, natuurrampen, zinloosheid; met deze en andere vormen van afgrondelijke uitzichtloosheid, van het niet-meer-weten?

“Mijn God, mijn God, waarom heeft U mij verlaten?” schreeuwde Jezus aan het kruis, – en schreeuwen de inwoners van Aleppo onder de afschuwelijke bombardementen en beschietingen. Maar er komt geen antwoord. Hebben we dan alleen maar een mooi-weer-God om in te geloven? Want ook het beeld, dat de Eeuwige machtig genoeg is om wel even in een handomdraai de ellende te verhelpen, is een Godsbeeld, dat te versleten is om nog echt te geloven.

“*Alles van waarde is weerloos*” schreef de Nederlandse dichter Lucebert. En dat weten we uit ervaring: hoe kwetsbaar is menselijkheid, liefde, vriendschap, vergeving, barmhartigheid, enz. tegenover het fysieke en verbale geweld? “Je bent een softie”, is dan vaak de reactie. Zou God dan eerder door ons verdedigd moeten worden, dan dat Hij ons kan verdedigen? Is de Eeuwige de meest kwetsbare waarde, die er is? En dus het meest weerloos? Etty Hillesum was tot de overtuiging gekomen, dat dit inderdaad het geval is.

Of doe ik er beter aan om de vraag naar het waarom van al dat kwaad in God maar open te laten? Als een duistere afgrond in mij, die een smeekbede is om gevuld te worden door de Aanwezigheid van de bron van alle menselijkheid, liefde, barmhartigheid en hoop? “Abyssus

abyssum invocat”: de afgrond van dit niet-weten smeekt om de Afgrond van de Mysterieuze. Zoals Jezus Christus tenslotte na zijn wanhoopskreet aan het kruis bad: “Vader, in uw handen beveel ik mijn geest”.

Dan sluit ik mij aan bij de wijsheid van de Middeleeuwse theologie, die wist, die de afgrijselijke vragen over het kwaad in de wereld niet echt te beantwoorden zijn. Zij sprak over het “Mysterium iniquitatis”: de onoplosbare vraag van het kwaad. Zoals het zwijgend aanwezig zijn bij iemand, die door verschrikkelijk kwaad getroffen is, misschien wel het enige en meest troostende is.

Leo Raph. A. de Jong o.p.

Leerhuis spiritualiteit.

No. 28.

Noten.

- 1) HENK JONGERIUS o.p. Gezangen voor liturgie, no. 619.
- 2) Rooms katholiek dogma, uitgeroepen door paus Eugenius IV, op het concilie van Florence, 1442.
- 3) “Het Tweede Vaticaans Concilie stelt dat de Kerk van Christus "zich bevindt in (*subsistit in*) de Katholieke Kerk, die door de opvolger van Petrus en de met hem verenigde bisschoppen wordt bestuurd", en tegelijkertijd erkent het dat "ook buiten haar schoot meerdere bestanddelen van heiliging en waarheid te vinden zijn die, als de eigen gaven van de Kerk van Christus, naar de katholieke eenheid heen stuwen". En verder wordt uitgelegd, dat "De afgescheiden Kerken en gemeenschappen dus, ook al hebben zij vanuit onze geloofsovertuiging tekorten, in het heilsmysterie allerminst zonder betekenis en zonder waarde zijn. De Geest van Christus weigert immers niet ze te gebruiken als heilsmiddelen, die hun kracht juist ontlene aan de volheid van genade en waarheid, die aan de Katholieke Kerk is toevertrouwd". (Bron: Wikipedia.)

- 4) HENK OOSTERLING: “Waar geen wil is is een weg”.
Doendenken tussen Europa en Japan. Uitgeverij Boon, 2016.
- 5) Preek: “hij stapte in het bootje dat van Petrus was”.